

Morawski, Zbigniew

"Siły polityczno-społeczne w Wielkopolsce w pierwszej połowie XIV wieku", Jan Pakulski, Toruń 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/3, 635

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Karten" (ciekawe ilustracje), oraz Horsta Wernicke, „Zur Frage der Mitgliedschaft in der Hanse". Obaj autorzy zapowiadają obszerniejsze prace na te tematy.

M. D.

Jan Pakulski, *Sity polityczno-społeczne w Wielkopolsce w pierwszej połowie XIV wieku*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika — Rozprawy, Toruń 1979, s. 270.

Istotny problem tej książki to skład społeczny grupy aktywnie uczestniczącej w wypadkach, związanych z umacnianiem się w Wielkopolsce władzy Władysława Łokietka, a także z początkiem panowania Kazimierza Wielkiego. Tęm są następujące wydarzenia: zabiegi o odzyskanie Pomorza, pasmo konfliktów polsko-brandenburgskich i polsko-krzyżackich, piastowsko-głogowskie i luksemburskie roszczenia do panowania w Wielkopolsce, wreszcie stabilizacja stosunków polsko-krzyżackich w momencie pokoju kaliskiego w 1343 r. Pytanie o strukturę grupy popierającej Łokietka i Kazimierza Wielkiego a także o strukturę opozycji jest w istocie rzeczy pytaniem o strukturę rodową szlachty, gdyż rola i interesy innych podmiotów ówczesnego życia politycznego, Kościoła i miast zostały tu zaledwie odnotowane. Autor kontynuuje tematykę, podjętą wcześniej przez J. Bieniaka („Wielkopolska, Kujawy, ziemie łączycza i sieradzka wobec problemu zjednoczenia państwowego w latach 1300—1306", Toruń 1969). Sam ród rycerski (heraldyczny) rozumiany jest przezeń jako rozrodzona możnowładcza rodzina wczesnofeudalna wraz z dyfundującymi do niej elementami z dawnej drużyny i drobnego rycerstwa. Metoda polega tu na ustalaniu przynależności rodowej osób występujących głównie jako świadkowie na dokumentach związanych treścią lub datacją ze wspomnianymi wypadkami. Wymaga to retrogresywnego korzystania z późniejszych danych genealogicznych (autor spożytkowuje monografie poszczególnych rodów heraldycznych). Zaszeregowanie wymienionych osób do elity politycznej dokonuje się w sposób w pewnym stopniu arbitralny, na podstawie piastowanych przez nie urzędów. Wszystkiemu przyświeca założenie o zasadniczo rodowej strukturze czternastowiecznej elity społeczno-politycznej.

Okazuje się więc, że i Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego popierały na terenie Wielkopolski te same rody, które dawały w niej oparcie rządóm Przemysłodów. Miało też miejsce stopniowe przenikanie do grupy zwolenników królów krakowskich przedstawicieli rodów opozycyjnych, jednak skład rodowy opozycji nie zmieniał się. Powyższe ujęcie tematu nie rozjaśnia specjalnie kluczowych zagadnień tego okresu — niejasną pozostaje sprawa wyboru Krakowa na stolicę, sprawa opierania się ostatnich królów piastowskich na Małopolanach, których przysyłano na urzędy w Wielkopolsce. Liczne przykłady podziałów politycznych wewnątrz rodów skłaniają samego autora do wniosku, że w polityce solidarność rodowa specjalnie się nie przejawiała. Czytelnik zaczyna powątpiewać w znaczenie rodu, jako pierwszoplanowego czynnika politycznego czternastowiecznej Polski.

Z. M.

Karel IV, *Vlastní životopis*, Odeon, Praha 1978, s. 229, il.

Sześćsetlecie śmierci Karola IV (zm. 1378), króla Czech, króla i cesarza Niemiec, władcy i literata, obfitowało licznymi, związanymi z tą osobą wydawnictwami, naukowymi i okolicznościowymi. Prezentowana publikacja zawiera najcie-